

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวความคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพและบทบาทสตรีได้กำหนดประเด็นในการนำเสนอไว้ 4 ประเด็น คือ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสตรี แนวคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรสตรี แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ผู้นำสตรีระดับหมู่บ้าน และแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพผู้นำสตรี ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสตรี

2.1.1.1 ความสำคัญของการพัฒนาสตรี

ความสำคัญของการพัฒนาสตรีนั้นจะเห็นได้จากการที่คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ ได้มีการจัดทำนโยบายและแผนงานหลักพัฒนาสตรีระยะยาว (พ.ศ.2535-2545) โดยได้กล่าวถึงเหตุผลและความสำคัญในการพัฒนาสตรีไว้หลายประการ ดังต่อไปนี้ (คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ, 2537 : 1-3)

1) สตรีมีจำนวนประมาณกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งประเทศ และโดยทั่วไปตามสถิติแล้วจะมีอายุขัยสูงกว่าบุรุษ ซึ่งจะทำให้จำนวนสตรีที่สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้นด้วย ทรัพยากรมนุษย์ที่มีจำนวนมากนี้ น่าจะต้องได้รับการพิจารณาให้เป็นทั้งเป้าหมายในการได้รับการพัฒนา และเป็นผู้ที่สามารถพัฒนาสังคมประเทศได้

2) ประเทศไทยไม่สามารถจะพัฒนาให้เป็นไปตามเป้าหมายได้ ถ้าขาดความร่วมมือจากสตรีในฐานะที่เป็นภรรยา มารดา กำลังแรงงาน และในฐานะประชาชน การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการส่งเสริมให้สตรีมีโอกาสพัฒนาศักยภาพของตน

เองอย่างเต็มที่ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาครอบครัว สังคม และประเทศไทยโดยรวม

3) ปัจจุบันการพัฒนาสตรีต้องเผชิญปัญหาดังต่อไปนี้

3.1) ความไม่เสมอภาคทางโอกาสของสตรี หมายถึง โอกาสที่จะได้รับบริการทางเศรษฐกิจและสังคมต่าง ๆ รวมทั้งการไม่ได้รับส่วนแบ่งหรือผลประโยชน์จากการพัฒนาทรัพยากรในรูปแบบต่าง ๆ

3.2) สตรีขาดการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการเป็นผู้นำ โดยเฉพาะกระบวนการ การพัฒนาและการเมือง ทำให้ไม่สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านสังคมหลายด้านที่เกี่ยวข้องกับสตรี

3.3) การมีการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทั้งทางนิตินัยและพฤตินัย

3.4) การขาดการคุ้มครองสถานภาพในฐานะที่เป็นบุคคลและในฐานะที่เป็นสตรี

3.5) ค่านิยมและเจตนาคติต่อสตรียังมีอยู่ทั่วไป ดังสะท้อนในรูปการกีดกันการเลือกปฏิบัติการมีอคติทางเพศและการเหยียดเพศ

3.6) เศรษฐกิจสังคมของประเทศกำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และถ้าการพัฒนาดำเนินการไปอย่างไม่ระมัดระวัง กลุ่มสตรีจะถูกกลืนและถูกทอดทิ้งไว้เบื้องหลัง ทำให้ทรัพยากรมนุษย์กลุ่มนี้ไม่สามารถมีส่วนช่วยพัฒนาประเทศไปอย่างนำเสียดาย

4) สตรีและเด็กมักเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบและความยากลำบากก่อน เมื่อสังคมและครอบครัวอยู่ในภาวะวิกฤติ จึงควรได้รับความสนใจด้านป้องกันและแก้ไข

5) กระบวนการพัฒนาสตรีเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการในระดับสากลโดยสหประชาชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 (ค.ศ. 1975) กระบวนการนี้ได้แพร่ขยายไปทุกมุมโลก และได้รับการยอมรับจากรัฐบาลเกือบทุกประเทศ ประเทศไทยได้ลงนามในอนุสัญญาการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี และเป็นกรรมการในคณะกรรมการสิทธิของสหประชาชาติว่าด้วยสถานภาพของสตรีและกรรมการในคณะกรรมการวิจัยและฝึกอบรมระหว่างประเทศเพื่อความก้าวหน้าของสตรี จึงมีส่วนร่วมในการพัฒนาสตรีอย่างเป็นทางการด้วยอีกทางหนึ่ง

2.1.1.2 นโยบายในการดำเนินงานพัฒนาสตรี

นโยบายสำคัญในการพัฒนาสตรีนั้น ได้เน้นพัฒนาให้สตรีมีคุณภาพไปสู่แบบฉบับที่พึงประสงค์ พร้อมกัน 3 ด้าน คือ คุณลักษณะส่วนตัว ชีวิตครอบครัว การมีส่วนร่วมในสังคม โดยการกระตุ้นให้สตรีในชนบทมีความคิดริเริ่ม มีความขยันหมั่นเพียร มีความกระตือรือร้น มีความเชื่อมั่นที่จะพัฒนาตนเองและครอบครัวได้ รวมทั้งมีความรู้ในการประกอบอาชีพและมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเองทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมโดยหน่วยราชการและองค์การเอกชนจะให้การสนับสนุนในส่วนที่เกินขีดความสามารถขององค์กรสตรี

จากนโยบายดังกล่าว ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการ คือ

- 1) เพื่อส่งเสริมและพัฒนาการเป็นผู้นำและการจัดตั้งองค์กรสตรี
- 2) เพื่อส่งเสริมกิจกรรมเพิ่มพูนรายได้ของสตรี โดยเน้นหนักในการพัฒนาอาชีพเป็นอันดับแรก สำหรับความรู้เรื่องคนทกรรมศาสตร์ขั้นพื้นฐานเป็นอันดับรอง โดยสอดแทรกเข้าไปในการฝึกอบรม อาชีพทุกประเภท
- 3) เพื่อสนับสนุนให้สตรีมีส่วนร่วมในการวางแผนและรับผิดชอบในการพัฒนาทุกระดับ

เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ได้กำหนดหลักการดำเนินงานไว้ ดังต่อไปนี้

- 1) ให้สตรีรู้จักมองปัญหาของตนเอง และสามารถพิจารณาตัดสินใจได้ว่าปัญหาอะไรที่จำเป็นต้องแก้ไขตามลำดับความสำคัญเร่งด่วน
- 2) ให้สตรีวางแผนการดำเนินงาน เพื่อแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง
- 3) ให้สตรีทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม
- 4) ให้รู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
- 5) มีการประสานประโยชน์และเกื้อกูลกับการดำเนินงานตามแผนงานพัฒนาตำบลอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนพัฒนาเด็ก

ส่วนวิธีการดำเนินงานนั้นได้เน้นในหลักการที่ว่าให้สตรีดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของสตรีในหมู่บ้าน ตำบลของตนเอง โดยให้เข้าไปมี

ส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขปัญา 5 ขั้นตอน โดยให้การฝึกอบรมและมีเจ้าหน้าที่เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ แนะนำและเป็นพี่ปักษ์า ดังนี้

- 1) กลุ่มสตรีจะต้องดำเนินการสำรวจปัญหาและความต้องการของสตรีในชุมชน
- 2) ผู้นำกลุ่มสตรีจะต้องสามารถศึกษาปัญหา และจัดลำดับตามความต้องการของกลุ่มและชุมชนได้ พร้อมทั้งศึกษาข้อมูลด้านทรัพยากรของท้องถิ่นที่จะสนับสนุนการแก้ไขปัญหานั้น ๆ
- 3) สตรีต้องสามารถวางโครงการ หรือวางแผนดำเนินงานของตนและของกลุ่มได้ทั้งระยะสั้น และระยะยาว
- 4) สตรีสามารถดำเนินงานตามโครงการที่กำหนดไว้ได้
- 5) ให้สตรีรู้จักการติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานทุกระยะ เพื่อแก้ไขปรับปรุงวิธีการดำเนินงานตามโครงการในโอกาสต่อไป

สำหรับแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับแนวนโยบายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงกำหนดแนวทางการดำเนินงานไว้ดังนี้

- 1) เร่งรัดให้มีการจัดตั้งองค์กรสตรีระดับท้องถิ่นให้ครบโดยเน้นทางด้านคุณภาพและประสิทธิภาพ
- 2) จัดทำเครื่องชี้วัดในการพัฒนาองค์กร
- 3) ให้การสนับสนุนกลุ่มสตรีในการประกอบอาชีพ
- 4) สนับสนุนให้สตรีได้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน
- 5) สนับสนุนให้มีการเพิ่มพูนทักษะ แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามแผนงานพัฒนาสตรี

จากนโยบายในการดำเนินงานพัฒนาสตรีดังได้กล่าวมาแล้ว จึงนับได้ว่าทางราชการต้องการที่จะส่งเสริมให้สตรีได้รับการพัฒนาคุณภาพและให้มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่น หรือชุมชนของตนมากขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการศึกษาวิจัยครั้งนี้

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรสตรี

2.1.2.1 ความจำเป็นในการจัดตั้งองค์กรสตรี

จากกระแสสังคมโลกในปัจจุบัน เป็นสังคมของการติดต่อสื่อสารและความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และวัฒนธรรม ระดับสังคมเปิดกว้างพร้อมที่จะรับสิ่งใหม่ ๆ จึงเป็นเหตุให้ทุกประเทศตื่นตัว มีการพัฒนาประชากรของประเทศให้สามารถพัฒนาตนเองครอบครัวชุมชน และประเทศชาติให้สามารถรองรับบทบาทและกระแสของการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันจากสถานการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสตรีจึงทำให้สตรีต้องพัฒนาตนเอง เพื่อตามให้ทันต่อสภาวะสังคมโลกโดยมีบทบาทเด่นชัดขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากสาเหตุสำคัญ 5 ประการ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2539 : 1-2) ได้แก่

ประการที่ 1 จำนวนประชากรหญิงเพิ่มมากขึ้น เป็นเหตุให้สตรีต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมการเมือง การปกครอง

ประการที่ 2 สังคมเปิดกว้างขึ้นสำหรับสตรีที่จะเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการมีส่วนร่วมในทางการเมือง เพื่อพัฒนาประเทศในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

ประการที่ 3 การพัฒนาในด้านการศึกษาได้เปิดโอกาสให้สตรีได้รับความเสมอภาค และสตรีสามารถเข้ารับการศึกษได้ทุกสาขาวิชา

ประการที่ 4 การขยายตัวทางเศรษฐกิจในทุกสาขา ทำให้ต้องใช้แรงงานคนเพิ่มมากขึ้นจำเป็นต้องให้สตรีเข้ามาทำงานในตลาดแรงงานเพิ่มมากขึ้น

ประการที่ 5 ความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมทำให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในโลกเพิ่มมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามในสภาวะปัจจุบันและอนาคตทั้งหญิงและชายต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อนำมาซึ่งความอบอุ่นในครอบครัว และการดำรงชีพให้เกิดขึ้นในโลก

จากสภาวะการเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคมโลกดังกล่าว จึงส่งผลกระทบต่อสตรีทั่วโลก โดยเฉพาะในชนบทไทย ดังนั้นเพื่อให้ทันต่อสภาวะการณดังกล่าว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาสตรีในชนบท โดยเฉพาะผู้นำสตรีในระดับหมู่บ้านให้มี

ศักยภาพและความเข้มแข็ง มีความสามารถในการมีส่วนร่วมพัฒนาเศรษฐกิจสังคม การเมือง การปกครองและสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปอย่างสมบูรณ์

จากเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าวแล้ว จึงได้มีการจัดตั้งองค์กรสตรีขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ 4 ประการ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2537 : 3)

- 1) เพื่อพัฒนาศักยภาพของสตรีในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสตรี และครอบครัวให้บรรลุเกณฑ์ความจำเป็นขั้นพื้นฐาน
- 2) เพื่อส่งเสริมให้มีการจัดตั้งองค์กรสตรีทุกระดับตั้งแต่ระดับหมู่บ้านถึงระดับจังหวัด
- 3) เพื่อพัฒนาองค์กรสตรีทุกระดับ ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจสังคม การเมือง การปกครอง และสิ่งแวดล้อม
- 4) ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายในการจัดตั้งองค์กรสตรีทุกระดับ เพื่อการดำเนินงานพัฒนาสตรีให้กว้างขวาง

2.1.2.2 แนวทางการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรสตรี

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในการสนับสนุนการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรสตรีขึ้นทุกระดับ นับตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัดได้จัดตั้งองค์กรสตรีระดับต่าง ๆ ขึ้น (กรมการพัฒนาชุมชน, 2537 : 6-8) ได้แก่

องค์กรสตรีระดับหมู่บ้าน

เรียกว่า "คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน" (กพสม.) เริ่มจากพัฒนาร่วมกับเจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และประชุมชี้แจงทำความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินการจัดตั้งองค์กรสตรีต่อผู้นำท้องถิ่นและชุมชน จากนั้นจะจัดให้มีการฝึกอบรมสตรีจากทุกหมู่บ้านโดยมีเนื้อหาสาระของการฝึกอบรมจะเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมขององค์กรสตรี การจัดตั้งองค์กรสตรี กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสตรี จะใช้วิธีการกระตุ้นให้สตรีได้แสดงออกถึงความคิดเห็น โดยการใช้คำถาม การอภิปราย สาธิต และฝึกปฏิบัติทั้งนี้เพื่อกระตุ้นและสร้างจิตสำนึกให้สตรีในหมู่บ้านได้ตระหนักถึงภาระหน้าที่พึงมีต่อตนเองครอบครัวและชุมชนการฝึกอบรมจะมีการจัดตั้งองค์กรสตรีในหมู่บ้านซึ่งหน้าที่พึงมีต่อตนเอง ครอบครัวและชุมชน การฝึก

อบรมจะมีการจัดตั้งองค์กรสตรีในหมู่บ้านซึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน” (กพสม.) จำนวน 5-15 คน จากนั้นดำเนินการฝึกอบรมบทบาทหน้าที่ของ กพสม. ให้สามารถปฏิบัติงานในฐานะเป็นแกนนำของสตรีในหมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถคิด ตัดสินใจ วางแผน แก้ไขปัญหาในเรื่องสตรี เด็ก และเยาวชน และร่วมพัฒนาชุมชนมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 5 ปี

องค์กรสตรีระดับตำบล

เรียกว่า “คณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบล” (กพสต.) ประกอบด้วยประธาน และเลขานุการ คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน ๆ ละ 2 คน มีวาระดำรงตำแหน่ง คราวละ 5 ปี

องค์กรสตรีระดับอำเภอ

เรียกว่า “คณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอ” (กพสอ.) องค์การระดับนี้มาจาก 2 ส่วน ส่วนที่ 1 จากประธานและผู้แทนคณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบล (กพสต.) ตำบลละ 2 คน ส่วนที่ 2 ผู้แทนจากหน่วยงาน ผู้นำกลุ่มองค์กรเอกชนที่ดำเนินงาน เกี่ยวข้องกับสตรีเข้าร่วมเป็นกรรมการ จำนวน 10-15 คน ตามความเหมาะสมของ อำเภอเล็กอำเภอใหญ่ มีวาระดำรงตำแหน่งคราวละ 5 ปี

องค์กรสตรีระดับจังหวัด

เรียกว่า “คณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัด” (กพสจ.) องค์การระดับนี้มาจาก 2 ส่วน ส่วนที่ 1 จากประธานและผู้แทนคณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอ ๆ ละ 2 คน ส่วนที่ 2 ผู้แทนผู้นำกลุ่ม องค์กรเอกชนหรือผู้ที่ดำเนินงานพัฒนาสตรีในจังหวัดเข้าร่วม เป็นกรรมการจำนวน 10-20 คน ขึ้นอยู่ที่ความเหมาะสมของจังหวัดเล็กจังหวัดใหญ่ มี วาระดำรงตำแหน่งคราวละ 5 ปี

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้นำสตรีระดับหมู่บ้าน

2.1.3.1 ความหมายของคำว่า “บทบาท”

สังคมทุกสังคมย่อมมีการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กันระหว่างบุคคลต่อบุคคล ซึ่งบุคคลต้องมีบทบาทของตนในสังคมเป็นกรอบหรือบรรทัดฐานในการที่บุคคล

จะประพัตต่อกันทางสังคมอย่างราบรื่น บทบาทเป็นลักษณะของการคาดหวังบุคคลในตำแหน่งหนึ่งควรมีบทบาทในการปฏิบัติหน้าที่ตามฐานะตำแหน่งของตนแค่ไหนเพียงไร

อมรา พงศาพิชญ์ (2521 : 91-92) ได้แสดงความเห็นไว้ว่า บทบาท คือสิทธิหน้าที่ในการประพัตปฏิบัติที่บุคคลหนึ่งมีต่อบุคคลหนึ่งในสังคมตามสถานภาพของตัว เช่น บทบาทของพ่อก็คือทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกให้เป็นคนดี และรู้จักทำมาหากินและบทบาทของลูกก็คือ เคารพเชื่อฟังพ่อแม่และทำงานประพัตตนเป็นคนดี

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2522 : 47) ได้อธิบายว่า สิทธิก่อให้เกิดหน้าที่ตามมา ฉะนั้น มนุษย์ทุกรูปทุกนามที่ต้องการใช้สิทธิในด้านต่าง ๆ สิ่งที่จะตามมาก็คือหน้าที่ โดยจะต้องปฏิบัติหน้าที่ตามนัยของสิทธิที่ได้รับ บรรดาสิทธิและหน้าที่ที่สมาชิกในสังคมจะต้องถือปฏิบัติคือ บทบาทนั่นเอง

อุทัย หิรัญโต (2526 : 197) ได้อธิบายว่า บทบาท คือ หน้าที่ (Function) หรือพฤติกรรมอันพึงปรารถนา (Expected behavior) ของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มหรือในสังคมหนึ่งๆ หน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าวโดยปกติแล้วเป็นสิ่งที่กลุ่มหรือสังคมหรือวัฒนธรรมนั้นๆ กำหนดขึ้น เพื่อความเป็นระเบียบของสังคม

เมื่อพิจารณาแล้วจึงสรุปได้ว่า บทบาทหมายถึง แบบแผนพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งดำรงอยู่ในสังคมนั้นๆ โดยมีความสัมพันธ์กับขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมทางสังคม ดังนั้นบทบาทของผู้นำสตรีจึงหมายถึง การที่ผู้นำสตรีได้แสดงออก ซึ่งพฤติกรรมตามหน้าที่ของตน ให้สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณี และความเป็นอยู่ของคนในชุมชนนั้นๆ

บทบาทของผู้นำสตรี ก็เหมือนกับบทบาทของผู้นำโดยทั่วๆ ไป ที่ยึดถือปฏิบัติกันมา ซึ่ง จีรพรรณ กาญจนะจิตรา (2530 : 135-136) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้นำไว้ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1) นักหนุนสิ่งใหม่ (Initiator) ผู้นำจะต้องมีบทบาทในการริเริ่มทำสิ่งใหม่ ๆ ซึ่งจะช่วยทำให้กลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้นำจะต้องเป็นคนแรกที่มองเห็นความต้องการของประชาชน จะต้องทำให้ประชาชนตระหนักถึงความต้องการและริเริ่มกิจกรรมในกลุ่ม ภายหลังจากได้ก่อตั้งกลุ่มแล้ว ผู้นำจะต้องเป็นผู้คอยกระตุ้นให้กิจกรรมดำเนินไปสู่เป้าหมาย เขาจะต้องกระทำด้วยความรอบคอบ ด้วยความรู้ที่มีอยู่ และมองเห็น

การณ์ไกล หน้าที่ของผู้นำในข้อนี้อาจจะวัดได้โดยการสังเกต การปฏิบัติงานของเขาในการริเริ่มความคิดใหม่ว่ามีมากน้อยครั้งเท่าใด

2.) ผู้แนะแนวทาง (Guide) ผู้นำจะต้องเป็นผู้ให้คำแนะนำผู้ตามในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ผู้นำจะคอยช่วยเหลือในการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการบุคคลบางคนในกลุ่ม อาจจะพอใจกับสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ และอาจจะมีความต้องการสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ บ้างเล็กน้อย ผู้นำจะเป็นผู้กระตุ้นให้ประชาชนเห็นถึงความต้องการของเขา และนำทางให้เขารู้จักเลือกความต้องการเหล่านี้ ผู้นำจะเป็นผู้คอยให้ข่าวสารและแนะนำผู้ตาม เขาอาจจะแนะนำผู้ตามในเรื่องของการวางแผน การบริหาร และการประเมินผล คำแนะนำของผู้นำจะเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในกลุ่มทั้งนี้ เพราะสมาชิกเชื่อในความสามารถของผู้นำในการที่จะนำพวกเขาไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

3) ผู้จัดการกิจกรรมของกลุ่ม (Promotor) ผู้นำจะมีหน้าที่ในการก่อตั้งกลุ่มและบำรุงรักษาให้กลุ่มคงอยู่ถาวรตลอดไป มากกว่าสมาชิกคนอื่นในกลุ่ม เช่น เป็นผู้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม ให้การสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกเป็นตัวกลางในการแก้ไขข้อขัดแย้งระหว่างสมาชิกและเป็นผู้ให้รางวัลหรือลงโทษสมาชิก เป็นผู้ประสานงานกับสมาชิก เพื่อทำให้งานดำเนินไปด้วยความราบรื่น หน้าที่ของผู้นำเหล่านี้จะช่วยทำให้กลุ่มเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการคงไว้ซึ่งความมั่นคงของกลุ่มและเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม

4) เป็นสัญลักษณ์ (Symbol) ผู้นำจะเป็นผู้ที่มีความเห็นอกเห็นใจผู้ตาม และอุทิศตนเองในการทำงานกับกลุ่ม เมื่อเขากระทำดังนี้ก็จะเป็นที่ชื่นชอบของบรรดาผู้ตาม และถือว่าเขาเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่ม และพยายามกระทำตนให้เหมือนผู้นำ ผู้นำก็จะเพิ่มความกระตือรือร้นและกระตุ้นให้ผู้ตามปฏิบัติตามแผนงาน เพื่อที่จะกระทำหน้าที่นี้ผู้นำจะต้องทำตัวให้เป็นที่สนใจของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ เมื่อเขาปล่อยปละละเลยความสนใจของกลุ่ม และหันไปสนใจตัวเองมากกว่า ผู้ตามก็จะเสื่อมความนิยมในตัวของผู้นำ และไม่ได้เป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มอีกต่อไป

2.1.3.2 หน้าที่และภารกิจของผู้นำสตรีหมู่บ้านในการพัฒนาชุมชน

คำว่า “หน้าที่” หมายถึง งานที่จะต้องทำตามตำแหน่ง ฐานะ อาชีพ หรือการเป็นสมาชิกของกลุ่มในสังคมให้ถูกต้องตามกฎหมายระเบียบประเพณี หน้าที่ของผู้นำสตรีโดยทั่วไปจะมีลักษณะเช่นเดียวกับผู้นำประเภทอื่น ๆ ซึ่ง จีรพรรณ กาญจนะจิตรา (2530 : 135) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของผู้นำไว้ 10 ประการ คือ

- 1) เป็นผู้วางแผน (Planner) ในการดำเนินงาน
- 2) เป็นผู้จัดการ (Manager) ของกลุ่ม
- 3) เป็นผู้กำหนดนโยบาย (Policy Maker)
- 4) เป็นผู้เชี่ยวชาญ (Expert)
- 5) เป็นนักการศึกษา (Educator)
- 6) เป็นผู้ตัดสินใจ (Decision - Maker)
- 7) เป็นผู้เลือกวัตถุประสงค์ของกลุ่ม (Choosing objective)
- 8) เป็นผู้สนับสนุนบุคคลหรือสมาชิกในกลุ่มให้บรรลุผลในการทำงาน (Motivation Achievement)
- 9) เป็นผู้นิเทศงาน (Supervisor)
- 10) เป็นผู้ประเมินผล (Evaluator) การทำงานของสมาชิก

สำหรับบทบาทและหน้าที่ของผู้นำสตรี ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนนั้น มีทั้งบทบาทหน้าที่โดยทั่วไปและบทบาทหน้าที่เฉพาะด้าน สำหรับบทบาทหน้าที่โดยทั่วไปนั้นเนื่องจากผู้นำสตรีหมู่บ้านก็คือส่วนหนึ่งของคณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) ซึ่งหน้าที่ของคณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) มีหน้าที่ที่สำคัญต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2531 : 11-12)

- 1) เป็นองค์กรกลางในการบริหารงานพัฒนาสตรีและเด็กของหมู่บ้าน
- 2) เป็นผู้สำรวจศึกษา และพิจารณาความต้องการของสตรีและเด็กในหมู่บ้าน เพื่อให้ทราบข้อมูล และปัญหาที่แท้จริง
- 3) นำปัญหาและความต้องการของสตรีและเด็ก ที่ได้มาจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา เสนอคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และ คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) เพื่อหาแนวทางแก้ไขต่อไป

4) จัดทำทะเบียนข้อมูลเกี่ยวกับสตรีและเด็กในหมู่บ้านไว้เพื่อทราบปัญหาและความต้องการของสตรีและเด็กใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงาน วางแผนแก้ไขปัญหาลให้ถูกต้องตรงกับความต้องการ

5) ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มสตรีในหมู่บ้านดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6) การเข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ทุกครั้งเพื่อให้ข้อมูลและเสนอปัญหา ความต้องการของสตรีและเด็กในหมู่บ้านแก่คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

7) ประชุมกันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และต้องเชิญคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือผู้แทนเข้าร่วมประชุมด้วยทุกครั้ง เพื่อทราบปัญหาและแนวทางแก้ไขมีแผนงานอะไรที่จะทำในเดือนต่อไป ของคณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.)

8) ให้ความร่วมมือและประสานงานกับฝ่ายต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาลและองค์กรเอกชนที่ลงไปทำงานในหมู่บ้าน เข้าร่วมดำเนินการด้วยทุกครั้งงานจึงจะสำเร็จลุล่วงด้วยดี

9) จัดหากองทุนพัฒนาสตรีของหมู่บ้าน เนื่องจากงบประมาณเป็นสิ่งจำเป็นจะต้องจัดหาไว้เป็นทุนสำรองในการเริ่มกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อความสะดวกและคล่องตัวในการทำงาน

10) ติดตามผลการดำเนินงานพัฒนาสตรีและเด็กของหมู่บ้านที่ได้ทำไปแล้ว เพื่อแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นและแก้ไขในส่วนที่บกพร่อง

11) ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลงาน ด้านการพัฒนาสตรีและเด็กของหมู่บ้านให้คนทั่วไปทราบโดยการพบปะพูดคุย การให้ข้อมูลในที่ประชุมคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านหรือองค์กรต่าง ๆ

ส่วนบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) เฉพาะด้านมีดังนี้

1) บทบาทหน้าที่ของสตรีกับการพัฒนาเด็ก

เพื่อส่งเสริมเด็กก่อนวัยเรียน อายุ 0-6 ปี ให้ได้รับการอบรมเลี้ยงดูให้มีสุขภาพแข็งแรงและได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และ

สติปัญญา อย่างถูกต้องเหมาะสมตามวัย เพื่อเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพในอนาคต สตรีควรมีบทบาทต่อเด็กในสังคมดังนี้

1.1) ร่วมจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ปรับปรุง ดูแลศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในตำบล ดังนี้

- ปรับปรุงอาคารสถานที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- จัดหาเครื่องเล่นประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- จัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอน
- จัดหาอาหารเสริม อาหารกลางวัน และวัสดุเครื่องครัว

1.2) สำรวจเด็กที่มีอายุ 3-5 ปี ในหมู่บ้าน ตำบล โดยจัดทำทะเบียนไว้

1.3) ดูแลให้เด็กทุกคนในหมู่บ้าน ตำบล มีสุขภาพอนามัยที่แข็งแรงสมบูรณ์ ได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกต้อง

1.4) ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ในการอบรมผู้ปกครองเด็ก เพื่อให้รู้จักการเลี้ยงดูบุตรหลานอย่างถูกต้อง

1.5) จัดให้มีการตรวจสุขภาพเด็กเป็นประจำ

1.6) รณรงค์จัดหาเงินสมทบกองทุนพัฒนาเด็กชนบทในพระราชูปถัมภ์

1.7) ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ ในการจัดทำโครงการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเคลื่อนที่ในเขตพื้นที่ห่างไกลความเจริญและสถานศึกษา

1.8) ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ในการจัดทำโครงการพัฒนาเด็กโดยครอบครัว เพื่อให้ผู้ปกครองเด็กเข้ารับการอบรม เรียนรู้ถึงพฤติกรรมของเด็ก ความต้องการของเด็กเล็ก

2) สตรีกับการพัฒนาเยาวชน

เพื่อให้เด็กอายุ 15-25 ปี ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน และยังไม่มีความรอบรู้ได้รู้จักการรวมกลุ่มสร้างความสามัคคี การมีระเบียบวินัย รู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รู้จักช่วยเหลือตนเอง ครอบครัวและชุมชน สตรีควรมีบทบาทหน้าที่ต่อเยาวชน ดังนี้

2.1) รวมกลุ่มเยาวชนอายุ 15-25 ปี ฝึกอบรมถึงบทบาทหน้าที่ของเยาวชน โดยประสานงานกับเจ้าหน้าที่

2.2) ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ฝึกอบรมให้ความรู้แก่เยาวชน ด้านการประกอบอาชีพต่าง ๆ ฝึกอาชีพ

2.3) ประสานงานกับเจ้าหน้าที่องค์กรต่าง ๆ ในการจัดหางบประมาณในการสนับสนุนเยาวชนด้านอาชีพ

2.4) จัดทำทะเบียนเยาวชน และข้อมูลต่าง ๆ ของเยาวชน

2.5) รวบรวมปัญหาและความต้องการของเยาวชน เพื่อนำมาใช้ในการวางแผน

2.6) ส่งเสริมให้เยาวชนได้รับการศึกษาต่อ

2.7) ร่วมในการแข่งขันกีฬาพื้นฐาน กีฬาชนบทระหว่างหมู่บ้าน ตำบล

2.8) ส่งเสริมการจัดงานวันกตัญญูของเยาวชนทุกปี

2.9) ส่งเสริมให้เยาวชนได้ช่วยกันรักษาซึ่งขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น

2.10) ปลุกฝังเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.11) หาข้อมูลข่าวสารด้านแรงงานและอาชีพของเยาวชนทั้งในจังหวัด และจังหวัดข้างเคียง

2.12) สนับสนุนเยาวชนด้านอุปกรณ์กีฬา การจัดหาสนามกีฬาหมู่บ้าน ตำบล จัดตั้งศูนย์กีฬาเยาวชน

3) บทบาทหน้าที่ของสตรีกับการพัฒนาสตรี

เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถของสตรี ให้สตรีรู้จักแสดงความคิดเห็น รู้จักคิดรู้จักตัดสินใจ รู้ปัญหา สามารถแก้ไขปัญหาของตนเอง และปัญหาของชุมชน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง การปกครอง และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สตรีจะต้องมีบทบาทในการพัฒนาสตรี ดังนี้

3.1) จัดตั้งกลุ่มสตรีอาสา และจัดตั้งองค์กรสตรีทุกระดับ

3.2) จัดทำทะเบียนรายชื่อของกลุ่มสตรีต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ตำบล

3.3) รวบรวมปัญหาและความต้องการของสตรี รวมทั้งข้อมูลทั่วไปของสตรีเพื่อนำมาใช้ในการวางแผนในการพัฒนาสตรี

3.4) ส่งเสริมอาชีพโดยการจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ตามความต้องการของสตรี

3.5) ประสานงานกับเจ้าหน้าที่และองค์กรต่าง ๆ ในการฝึกอาชีพเบื้องต้นให้แก่สตรี

3.6) ประสานงานกับเจ้าหน้าที่องค์การเอกชน มูลนิธิ ในการจัดหางบประมาณในการลงทุนอาชีพ

3.7) แสวงหาวัตถุดิบ ส่งเสริมการผลิต และจัดหาตลาดจำหน่าย

3.8) ส่งเสริมการออมของสตรี โดยการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหรือเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในตำบล

3.9) จัดตั้งกลุ่มสาธิตการตลาด เพื่อช่วยเหลือสมาชิก และฝึกอบรมการจัดการการค้าขาย

3.10) ยกระดับการศึกษาของสตรี ให้มีการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมทั้งในรูปแบบและนอกรูปแบบ

3.11) อบรมเพิ่มพูนประสิทธิภาพขององค์กรสตรี ในการวางแผน การจัดเก็บข้อมูล

3.12) ส่งเสริมการเป็นผู้นำสตรี ให้มีบทบาทในองค์กรต่าง ๆ เช่น กรรมการหมู่บ้าน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในสภาตำบล กรรมการสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และตำแหน่งการเมืองการปกครองต่าง ๆ

3.13) จัดกิจกรรมส่งเสริมเน้นถึงความสำคัญของสตรี โดยการจัดกิจกรรมวันแม่ วันสตรีสากล

3.14) ส่งเสริมให้สตรีช่วยกันดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีไทย จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีไทย การละเล่นพื้นเมือง

3.15) ส่งเสริมให้สตรีทุกคนจัดครอบครัวพัฒนา เพื่อเป็นตัวอย่างของคนทั่วไป

3.16) ส่งเสริมให้สตรีได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้พ้นเกณฑ์ จปฐ.
39 ตัวชี้วัด

3.17) รณรงค์ให้สตรีช่วยกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๑๗

HQ

๑๗๔๘

3.18) จัดให้มีการศึกษาดูงานกลุ่มสตรีที่ประสบความสำเร็จ

3.19) มีการประชุม สร้างความสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ

3.20) จัดหาเงินทุนเพื่อช่วยเหลือสตรีด้วยกันในการประกอบอาชีพสวัสดิการ

ต่าง ๆ

3.21) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานของสตรีให้แพร่หลาย

4) บทบาทหน้าที่ของสตรีกับองค์กรบริหารการพัฒนาชนบท

(กม. สมาคมตำบล/อบต.)

สตรีควรมีบทบาทต่อองค์กรท้องถิ่นในด้านการค้นหาปัญหา แก้ไขปัญหาของชุมชนโดยการนำข้อมูลมาวางแผนในการแก้ปัญหาชนบท โดยใช้แผนพัฒนาตำบลเป็นเครื่องชี้ทิศทางในการพัฒนา ดังนี้

4.1) รวมปัญหาและแผนงานต่าง ๆ ของสตรี เด็ก และเยาวชน ของแต่ละหมู่บ้าน ตำบล เพื่อเสนอต่อองค์กรท้องถิ่นในการวางแผนแก้ไข

4.2) ร่วมในการคิดเสนอข้อคิดเห็นวางแผน และตัดสินใจในการพัฒนาชนบทร่วมกับองค์กรท้องถิ่น

4.3) ร่วมกับองค์กรท้องถิ่นในการจัดเก็บข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท รวมทั้งข้อมูล กชช.2ค, จปฐ.และอื่นๆ

4.4) อนุรักษ์สำรวจ ช่อม สร้างภาชนะเก็บน้ำประจำทุกปี

4.5) รักษาสิ่งสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน ตำบล เช่น ถนน แม่น้ำ ลำคลอง หนองบึง ป่าชุมชน ที่สาธารณะประจำหมู่บ้าน ตำบล

4.6) อนุรักษ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4.7) รักษาสาธารณสมบัติของชุมชน

4.8) ร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน สภาพแวดล้อม สิ่งสาธารณประโยชน์ในวันสำคัญต่าง ๆ

4.9) ร่วมประชุมกับองค์กรท้องถิ่นอยู่เสมอ

4.10) เป็นกรรมการหมู่บ้าน กรรมการสภาตำบล กรรมการสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

4.11) ให้ความร่วมมือในทุกกิจกรรมของหมู่บ้าน ตำบล

จากแนวความคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้นำสตรีระดับหมู่บ้านเพื่อการพัฒนาชุมชนตามที่ผู้วิจัยได้รวบรวมจากเอกสารต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้วอาจสรุปได้ว่าบทบาทหน้าที่ของผู้นำสตรีเพื่อการพัฒนาชุมชนน่าจะประกอบไปด้วยลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้

1. ริเริ่มทำสิ่งใหม่ ๆ เป็นตัวอย่างแก่ชาวบ้าน
2. แนะนำแนวทางปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ
3. ช่วยเหลือผู้อื่นในการแก้ไขปัญหา
4. ให้ข่าวสารข้อมูลแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง
5. จัดตั้งและพัฒนากลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน
6. เป็นผู้เชื่อมประสานระหว่างหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง
7. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน
8. วางแผนแก้ไขปัญหาในงานพัฒนาสตรีหมู่บ้าน
9. ให้การศึกษาและให้ความรู้เกี่ยวกับงานพัฒนาสตรีในหมู่บ้าน
10. สำรวจปัญหาและความต้องการของสตรี
11. วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของสตรี
12. จัดกิจกรรมตามแผนงานพัฒนาสตรีต่าง ๆ ในหมู่บ้าน
13. ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมของสตรีในหมู่บ้าน
14. ให้ความร่วมมือและประสานงานระหว่างภาครัฐและเอกชนที่เข้าไปทำงานในหมู่บ้าน
15. ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่งานด้านการพัฒนาสตรี
16. จัดหากองทุนพัฒนาสตรีของหมู่บ้าน
17. ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาเด็กเล็กในหมู่บ้าน
18. ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมของเยาวชนในหมู่บ้าน
19. ส่งเสริมกิจกรรมด้านอาชีพโดยจัดตั้งกลุ่มอาชีพด้านต่าง ๆ
20. ส่งเสริมการออมโดยจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและกิจกรรมเครือข่าย
21. ส่งเสริมการอนุรักษ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
22. ส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม

23. ส่งเสริมการจัดครอบครัวพัฒนา

24. ให้ความร่วมมือกับกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาหมู่บ้านทุก ๆ ด้าน

25. ติดตามประเมินผลงานการพัฒนาสตรีในหมู่บ้าน

2.1.4. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพของผู้นำสตรี

2.1.4.1 ความหมายของคำว่า “คุณภาพ”

คำว่า “คุณภาพ” ตามความหมายดั้งเดิมในพจนานุกรม หมายถึง คุณสมบัติหรือลักษณะความดีประจำตัวบุคคลหรือสิ่งของ เช่น รูปร่าง ขนาด และตำแหน่งหน้าที่ซึ่งจำเป็นและพอเพียงในการให้ความหมายของสิ่งของ หรือบุคคลนั้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525 : 187) คุณภาพประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ คุณภาพในด้านรูปธรรม และนามธรรม สามารถวัดได้ทั้งด้านปริมาณ และด้านที่ไม่ใช่ปริมาณ (สุรศักดิ์ นานานุกูล, 2530 : 18) ตามความหมายนี้จึงอธิบายเพิ่มเติมได้ว่า คุณภาพของคนจะประกอบไปด้วยลักษณะที่มองเห็นได้เรียกว่า “รูปธรรม” เช่น รูปร่าง หน้าตา ท่าทาง กริยา มารยาท และพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออก และสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้โดยตรงเรียกว่า “นามธรรม” เช่น ความรู้ ความคิด เป็นต้น

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2527 : 384-386) ได้กล่าวถึงคนที่มีคุณภาพว่าเป็นคนที่มีความรู้และความสามารถสามารถใช้ความรู้และความสามารถตามวิชาชีพของตนปฏิบัติงานให้ลุล่วงไปด้วยดีมีประสิทธิภาพ คุณภาพของคนจำแนกได้เป็นคุณภาพเชิงรูปธรรมและคุณภาพเชิงนามธรรม คนที่มีคุณภาพเชิงรูปธรรม คือ คนที่สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ให้ลุล่วงไปตามที่ทางราชการ หรือหน่วยงานมอบหมาย และทำได้เสร็จตามเวลา คนประเภทนี้จะทำงานตามเวลา หยุดพักตามเวลา ไม่ทำงานนอกเหนือไปจากที่ได้รับมอบหมาย ส่วนคนที่มีคุณภาพเชิงนามธรรมนั้น นอกจากจะทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงตามกำหนดแล้ว ยังเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่พยายามหาช่องทางหรือกลวิธีในการทำงานตามหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพอย่างไม่หยุดยั้งแม้ว่าในบางครั้งจะเป็นเวลาหยุดพักตามปกติก็ตาม คนที่จะเรียกได้ว่าเป็นผู้มีคุณภาพสมบูรณ์ คือ คนที่มีทั้งคุณภาพเชิงรูปธรรมและคุณภาพเชิงนามธรรม

หากพิจารณาถึงคนที่มีคุณภาพเชิงนามธรรม ตามความเห็นของ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ แล้วจะเห็นว่าคนประเภทนี้จะมีความกระตือรือร้น มีความรับผิดชอบ และมีความสำนึกในหน้าที่ มีความปรารถนาที่จะให้งานในหน้าที่มีประสิทธิภาพตามที่ ตั้งใจไว้ซึ่งเป็นลักษณะของคนที่มีอุดมการณ์ในการปฏิบัติงาน อันเป็นคุณลักษณะ อย่างหนึ่งของคนที่มีคุณภาพ

กล่าวโดยสรุปจะเห็นว่า คนที่มีคุณภาพหมายถึง คนที่มีความรู้ ความสามารถ มีความกระตือรือร้น มีความรับผิดชอบมีจิตสำนึกในหน้าที่ มีความปรารถนาที่จะให้ งานในหน้าที่เกิดประสิทธิภาพ ตลอดทั้งมีพฤติกรรมการแสดงออกเป็นที่ยอมรับของ บุคคลที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นผู้นำสตรีที่มีคุณภาพจึงหมายถึงผู้นำสตรีที่มีความรู้ความ สามารถ มีความตั้งใจจริงและกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติตามหน้าที่ของตนด้วยความรับ รับผิดชอบและสำนึกในหน้าที่ที่มีความปรารถนาที่จะทำให้งานในหน้าที่ของตนเกิดผลดีเป็น ที่ยอมรับศรัทธาของผู้อื่น

2.1.4.2 ลักษณะผู้นำสตรีที่มีคุณภาพ

นอกจากคุณลักษณะของสตรีที่มีคุณภาพดังกล่าว ได้มีการกำหนด คุณลักษณะสตรีที่พึงประสงค์ในแผนพัฒนาสตรีระยะยาว โดยกำหนดไว้ 3 ด้าน ดัง รายละเอียดต่อไปนี้ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2539 : 5-6)

1) ด้านคุณลักษณะส่วนตัว ประกอบด้วย

1.1) มีร่างกายและจิตใจสมบูรณ์ รู้จักระวัง ดูแล ป้องกันและรักษา สุขภาพของตนทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ โดยเฉพาะในระหว่างตั้งครรภ์ คลอดลูก ระยะเวลาเลี้ยงดูลูกอ่อน และในช่วงอายุที่มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ

1.2) มีความรู้อย่างน้อยจบการศึกษาภาคบังคับ หรือการศึกษาพื้นฐานมี โอกาสพัฒนาสติปัญญา จริยธรรม และทักษะในการประกอบอาชีพ สามารถพึ่งตนเอง และมีงานที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์

1.3) มีความกระตือรือร้นที่จะใช้สิทธิและโอกาสแสวงหาความรู้ เพื่อนำมา พัฒนากิจการของตนเองให้เต็มที่ และเพื่อนำความรู้มาใช้ในการพัฒนาความเป็นอยู่ และค่านิยมที่พึงประสงค์ของครอบครัว โดยเฉพาะกับสมาชิกที่ยังเป็นเด็ก และเยาวชน

1.4) มีความเข้าใจบทบาทหน้าที่ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ให้มีคุณธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต เพื่อแผ่เมตตาธรรม และความรักออกไปสู่มวลมนุษยชาติ

2) ชีวิตและครอบครัว ประกอบด้วย

2.1) มีเสรีภาพในด้านความรักและการเลือกคู่ครอง โดยพิจารณาถึงความพร้อมทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และถือว่าเป็นจริยธรรมทางเพศเป็นสิ่งสำคัญเสมอสำหรับชายและหญิง

2.2) มีสิทธิร่วมในการคุมกำเนิด หรือทำแท้งได้เมื่อมีเหตุจำเป็นภายในขอบเขตของกฎหมาย

2.3) ทั้งชายและหญิง มีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันในการเลี้ยงดูอบรมลูก และในงานบ้านการแบ่งภาระหน้าที่ระหว่างกัน ควรเป็นไปตามความเหมาะสมโดยความยินยอมพร้อมใจของทั้งสองฝ่าย

2.4) ทั้งหญิงและชาย มีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันในการสร้างครอบครัวที่มีความอบอุ่น และกลมเกลียว โดยมีความรัก เคารพซึ่งกันและกัน และควรใช้เวลาด้วยกัน เพื่อสร้างพื้นฐานชีวิตที่มีความสุข และมีคุณธรรมให้แก่สมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน และเปิดกว้างไปสู่ผู้สูงอายุ คณาญาติ และชุมชนด้วย

3) การมีส่วนร่วมในสังคม ประกอบด้วย

3.1) มีส่วนร่วมในการกำหนดค่านิยม และบทบาทโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสตรีเอง ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม และร่วมรณรงค์ปรับเปลี่ยนค่านิยมและเจตคติของสังคมที่มีต่อสตรีให้ถูกต้อง

3.2) มีส่วนร่วมคิด และร่วมตัดสินใจในปัญหาและกิจกรรมของชุมชน และสังคมกับชาย

3.3) มีส่วนร่วมในทางเศรษฐกิจตามหลักความสามารถ ทั้งในการได้รับคัดเลือกเข้าทำงานการรับค่าตอบแทนและโอกาสก้าวหน้าเช่นเดียวกับชาย รวมทั้งได้รับความคุ้มครองมิให้มีการละเมิดสิทธิของตนตามกฎหมาย

3.4) มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาวิกฤตของสังคม และร่วมพัฒนาชุมชน ศาสนา สิ่งแวดล้อม การเมือง และการปกครองในทุกระดับมากขึ้น รวมทั้งกิจกรรม ด้านศิลปวัฒนธรรมและนันทนาการในทุกรูปแบบตามความสามารถและความถนัด

เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำที่มีคุณภาพนอกจากที่ได้กล่าวแล้ว ได้มีผู้ทำการ วิจัยและระบุถึงคุณสมบัติของการเป็นผู้นำไว้หลายประการ ซึ่งน่าจะกำหนดให้เป็น คุณสมบัติของผู้นำสตรีที่มีคุณภาพได้ในบางส่วน คุณลักษณะดังกล่าวนี้มี 17 ประการ คือ (จิรพรรณ กาญจนะจิตรา, 2530 : 131)

- 1) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Initiative)
- 2) ความกระตือรือร้น (Enthusiasm)
- 3) ความหยั่งรู้ (Imagination)
- 4) ความทะเยอทะยาน (Ambition)
- 5) ความกล้าหาญ (Boldness)
- 6) ความอ่อนโยน (Humility)
- 7) ความเห็นอกเห็นใจ (Sympathy)
- 8) ความไม่เห็นแก่ตัว (Selflessness)
- 9) ความโอบอ้อมอารี (Hospitality)
- 10) ความมีอารมณ์ขัน (Sense of Humor)
- 11) ความซื่อสัตย์ (Honesty)
- 12) ความจงรักภักดี (Loyalty)
- 13) ความฉลาดรอบรู้ (Intelligence)
- 14) ความจริงใจ (Ingenuity)
- 15) ความศรัทธา (Faith)
- 16) เทคนิคการทำงาน (Technical Mastery)
- 17) ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Knowledge)

นอกจากนี้ผู้นำที่มีคุณภาพควรจะมีความสามารถ (Ability) ที่จะช่วยทำให้การ เป็นผู้นำของเขาดำเนินอยู่ตลอดไปในชุมชนนั้น ๆ ดังนี้คือ (จิรพรรณ กาญจนะจิตรา, 2530 : 132-133)

- 1) ความสามารถในการพูด และรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก
- 2) ความสามารถในการทำงานร่วมกับสมาชิกมีเทคนิคในการทำงาน รู้จักแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้ผู้ร่วมงานได้อย่างถูกต้องเหมาะสม
- 3) ความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการ และทราบถึงแรงดลใจของสมาชิก
- 4) ความสามารถในการก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในหมู่สมาชิก เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างคนวัยกับคนจน คนแก่กับคนหนุ่ม รู้จักเชื่อมความสัมพันธ์กับอาสาสมัคร เจ้าหน้าที่รัฐบาล ผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น
- 5) ความสามารถที่จะชี้ให้สมาชิกเห็นถึงปัญหาความต้องการที่แท้จริง ตลอดจนกระตุ้นให้เขาเกิดความคิดริเริ่ม และรู้จักช่วยตนเอง และพัฒนาบรรดาสมาชิกภายในกลุ่มให้รู้จักดำเนินงานด้วยตนเอง
- 6) ความสามารถในการประสานงานกับกลุ่ม องค์กร หรือหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งมียุติในท้องถิ่นนั้น เช่น กลุ่มชาวนา กลุ่มสหกรณ์ คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน คณะกรรมการสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ฯลฯ
- 7) ความสามารถที่จะทำงานตามลำดับ แม้ว่าจะไม่ได้รับการสนับสนุนหรือได้รับการขัดขวางจากสมาชิก ผู้ซึ่งไม่ต้องการการเปลี่ยนแปลง
- 8) ความสามารถที่จะขอความร่วมมือ ความช่วยเหลือ หรือความสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐเพื่อช่วยในการดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จ
- 9) ความสามารถที่จะดำเนินชีวิตอย่างธรรมดาสามัญ และทำงานกับคนทุกชนชั้น วรณะ เช่น ทำงานร่วมกับอาสาสมัคร เจ้าหน้าที่รัฐบาล ผู้สูงอายุ เยาวชน เป็นต้น
- 10) ความสามารถที่จะเข้าใจ และยอมรับสภาพความกดดันที่เกิดขึ้นในการทำงาน และยังคงดำเนินงานต่อไปอย่างสุขุมรอบคอบ
- 11) ความสามารถที่จะเข้าใจ และยอมรับความล้มเหลวที่อาจจะเกิดขึ้นในการทำงาน
- 12) ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ และแนวความคิดให้แก่ผู้ร่วมงานให้สามารถเข้าใจถึงหลักและวิธีการดำเนินงานเป็นอย่างดี

13) ความสามารถที่จะนำตัวออกจากโครงการในทันทีที่โครงการนั้น สามารถดำเนินไปได้ โดยที่สมาชิกที่มีความสามารถเป็นผู้รับช่วงการดำเนินงาน

14) ความสามารถที่จะทำงานโดยไม่หวังชื่อเสียง หรือเกียรติยศจากผลงานเหล่านั้น ตั้งใจทำงานเพื่อส่วนรวมอย่างแท้จริง

15) ความสามารถที่จะเข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลง (Process of Change) ที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งรู้จักกำหนดเป้าหมาย และทิศทางในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จ

จากแนวความคิด เกี่ยวกับลักษณะที่แสดงถึงการเป็นสตรีที่มีคุณภาพตามที่ผู้วิจัยได้รวบรวมจากเอกสารต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้วอาจสรุปได้ว่าผู้นำสตรีที่มีคุณภาพน่าจะประกอบด้วยลักษณะสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. มีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์
2. มีความรู้จบการศึกษาภาคบังคับเป็นอย่างน้อย
3. มีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้
4. มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง
5. มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว
6. มีความคิดริเริ่มในงานพัฒนา
7. มีความกล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้อง
8. มีความสุภาพอ่อนโยน
9. เป็นคนไม่เห็นแก่ตัว
10. มีความโอบอ้อมอารีย์เอื้ออาทรเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
11. เป็นคนอารมณ์ดีไม่โมโหง่าย
12. มีความจงรักภักดีต่อสถาบัน ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
13. มีความซื่อสัตย์สุจริต
14. มีความจริงจัง จริ่งใจในการทำงาน
15. มีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำ
16. มีความสามารถในการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย
17. มีความสามารถในการพูดในที่สาธารณะ

18. เป็นผู้ใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
19. มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นทุกระดับฐานะ
20. มีความสามารถในการมอบหมายหน้าที่การงานให้แก่ผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง
21. มีความสามารถวิเคราะห์ปัญหา
22. มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก
23. มีความสามารถในการให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาแก่ผู้อื่น
24. มีความสามารถในการประสานงาน
25. มีความสามารถในการจัดลำดับความสำคัญของงาน
26. มีลักษณะการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย
27. เป็นผู้มีความสุขุมรอบคอบ
28. เป็นผู้มีความอดทน
29. มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้
30. มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม
31. มีความสามารถในการกำหนดเป้าหมายในการทำงาน
32. มีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาหมู่บ้าน
33. มีความสามารถในการปรับปรุงพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ในครอบครัว
34. มีความสามารถในการคิดตัดสินใจในการวางแผนแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน
35. มีความสำนึกและรับผิดชอบต่อน้ำที่
36. มีทัศนคติที่ดีและเห็นความสำคัญของการพัฒนาหมู่บ้าน
37. มีสุขภาพจิตที่ดี
38. มีความรู้ในวิทยาการใหม่ ๆ
39. เป็นผู้มีความรอบรู้ทันต่อสถานการณ์
40. เป็นผู้ไม่มัวสุมในอบายมุขต่าง ๆ

ในการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้นำสตรีระดับหมู่บ้านในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้คุณลักษณะดังที่สรุปไว้นี้ เป็นประเด็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาและจะผนวกด้วยคุณลักษณะที่ได้จากผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องในภาคสนามที่มีต่อลักษณะผู้นำสตรีระดับหมู่บ้านที่มีคุณภาพเป็นส่วนประกอบอีกส่วนหนึ่งด้วย

2.1.5 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพของผู้นำสตรีระดับหมู่บ้าน

การพัฒนาคุณภาพสตรีมีหลายแนวทาง ในที่นี้จะกล่าวถึงแนวทางที่กรมการพัฒนาชุมชนได้ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน โดยได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาไว้ 3 ประการ คือ

- 1) เพื่อพัฒนาให้ผู้นำสตรีสามารถรวมกลุ่มสตรีให้มีความมั่นคงเข้มแข็งในการพัฒนาชีวิตของตนเอง ครอบครัวและชุมชนให้ดีขึ้น อย่างน้อยตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน
- 2) เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงานร่วมกับบุรุษและองค์กรจัดตั้งอื่น ๆ
- 3) เพื่อให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม การเมือง การปกครอง และสิ่งแวดล้อม

เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาคุณภาพสตรีดังกล่าว ได้มีการกำหนดกิจกรรมในการพัฒนาไว้ 4 ลักษณะคือ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2539 : 44-54)

- 1) การจัดตั้งและพัฒนาองค์กรสตรีโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีองค์กรที่สามารถเป็นแกนนำในการคิด ตัดสินใจ และวางแผนในการแก้ไขปัญหาของสตรีเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตสตรีและมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และสิ่งแวดล้อม
- 2) การส่งเสริมครอบครัวพัฒนา มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบในภารกิจของครอบครัว และเกื้อกูลกันระหว่างบทบาทชายหญิง ส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ในครอบครัวให้ดีขึ้นสามารถพึ่งตนเองได้
- 3) การส่งเสริมอาชีพและรายได้ของสตรี มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ครอบครัวสตรีที่มีฐานะยากจน ได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนในด้านเงินทุน การพัฒนาความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว
- 4) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความตระหนักในคุณค่า และเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนให้ทุกคนร่วมรับผิดชอบและหาแนวทางแก้ไข

สำหรับวิธีการในการพัฒนาคุณภาพสตรีนั้น ได้กำหนดไว้หลายวิธีการเท่าที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะใช้วิธีการฝึกอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และภารกิจ ส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาทุกรูปแบบการนำไปทัศนศึกษาดูงานเพื่อกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ทัดเทียมกับชุมชนอื่น ๆ ที่ได้พัฒนาแล้ว นอกจากนี้มีการสนับสนุนให้นัสนตรีได้เลื่อนฐานะตำแหน่ง ความเป็นผู้นำในระดับที่สูงขึ้น เป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้ได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) สมาชิกสภาจังหวัด (ส.จ.) หรือตำแหน่งการเป็นผู้นำการเมืองในระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อภิชาติ จำรัสฤทธิ์วงศ์ และเทพี พันธุมธนา (2527) ได้ทำการศึกษาปัญหาและอุปสรรคผู้นำท้องถิ่นสตรี โดยทำการวิจัยแบบจับกลุ่มสนทนากับกำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านสตรี แพทย์ประจำตำบลและสารวัตรกำนันสตรี ผู้วิจัยได้ให้ข้อสังเกตว่า สตรีนั้นสามารถทำงานในระดับผู้นำได้เช่นเดียวกับบุรุษ ปัญหาอุปสรรคที่แท้จริงที่ขัดขวางไม่ให้สตรีก้าวเข้ามาเป็นผู้นำทางการเมืองการปกครอง และจากการวิจัยพบว่า สตรีที่เป็นผู้นำในท้องถิ่นส่วนใหญ่จะมีพื้นฐานทางด้านครอบครัวที่มีความเกี่ยวพันกับสังคมการเมือง การปกครอง และการศึกษาจะเป็นตัวแปรสำคัญที่ช่วยพัฒนาความคิดสตรีในด้านสถานะภาพของตนเองมากขึ้น

ทัศนีย์ ปุวรรัตน์ (2529) ได้ศึกษาทัศนคติและบทบาทในครอบครัวของบุรุษที่มีผลต่อการพัฒนาสตรี พบว่าสตรีไทยได้รับการยอมรับต่อบทบาทและสถานะภาพมากขึ้นทั้งจากโอกาสทางการมีส่วนร่วมในด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และทัศนคติต่อการรับผิดชอบ ชายให้เหตุผลว่าควรช่วยเหลือสตรีในการทำงานบ้างเพราะเป็นการแบ่งเบาภาระ ถือเป็นงานอดิเรกและไม่เสียหาย ถ้าชายจะเข้ามารับผิดชอบในครอบครัว และไม่ควรแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในครอบครัวระหว่างบุรุษและสตรีเพราะทั้งบุรุษและสตรีต่างก็ทำงานในครอบครัวได้ดีเท่า ๆ กัน

ประทีป จงสืบทธรรม (2529) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ผู้นำสตรีในการปกครองระดับท้องถิ่นของไทย : ศึกษาบทบาทความเป็นผู้นำของกำนัน - ผู้ใหญ่บ้านสตรีทั่วประเทศ พบว่า จากที่กำนันผู้ใหญ่บ้านสตรีเพิ่งเข้ามามีบทบาททางการเมืองการบริหารระดับท้องถิ่นได้ไม่นานนัก ประสบการณ์ที่ได้จากการทำงาน ตลอดจนการเรียนรู้เทคนิคการทำงานโดยตรงยังไม่เพียงพอจึงทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านสตรีส่วนใหญ่ยังขาดความเชื่อมั่นในการวิเคราะห์ปัญหาและการตัดสินใจด้วยตัวเอง ซึ่งผู้วิจัยได้แสดงความมั่นใจว่าในอนาคตหากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านสตรีได้มีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถในการทำงานจากการอบรม การแนะนำจากส่วนราชการต่าง ๆ . และได้รับการกล่อมเกล่าทางการเมืองมากขึ้นก็จะช่วยส่งเสริมความมั่นใจในการใช้เหตุผลเพื่อประกอบการวิเคราะห์ตัดสินใจได้เพิ่มมากขึ้น

นาถเฉลียว ยั่งยืนวัฒนา (2531) ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบล (กพสต.) ได้ผลสรุปว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบล (กพสต.) ได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจ การได้รับการฝึกอบรม การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ทางราชการ การได้รับข้อมูลข่าวสารจากภายนอก และความเข้าใจในบทบาทหน้าที่

นิตยา บุญทวี (2531) วิจัยเรื่อง ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของสตรีในภาคเกษตรกรรมในการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรี พบว่า สตรีเข้าร่วมกิจกรรมในระดับต่ำเนื่องจาก 1) โครงการพัฒนาสตรีไม่สอดคล้องกับความเป็นอยู่และความต้องการของสตรีภาคเกษตรกรรมในชุมชน 2) เจ้าหน้าที่ไม่ได้ใช้หลักการพัฒนาชุมชน ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของโครงการพัฒนาสตรีเพียงรับนโยบายไปดำเนินการตามสั่ง จึงไม่อาจชักนำให้สตรีเข้าร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรีได้ 3) สภาพสังคมและวัฒนธรรมกำหนดให้สตรีในชุมชนต้องการกิจกรรมพัฒนาอาชีพและรายได้ที่เหมาะสมกับความเป็นอยู่มากกว่ากิจกรรมที่เน้นความเป็นแม่บ้าน และ 4) ตัวสตรีเองมีข้อจำกัดในเรื่องการศึกษาต่ำ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารน้อย สภาพครอบครัวที่ยากจนไม่มีเวลาดูแลตนเองเพื่อประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัว

สุพรรณิ ไชยอำพร (2531) วิจัยเรื่องการศึกษาเจาะลึกโครงการพัฒนาองค์กรประชาชน : กรณีจังหวัดสุรินทร์ได้ทำการประเมินผล ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของสตรี

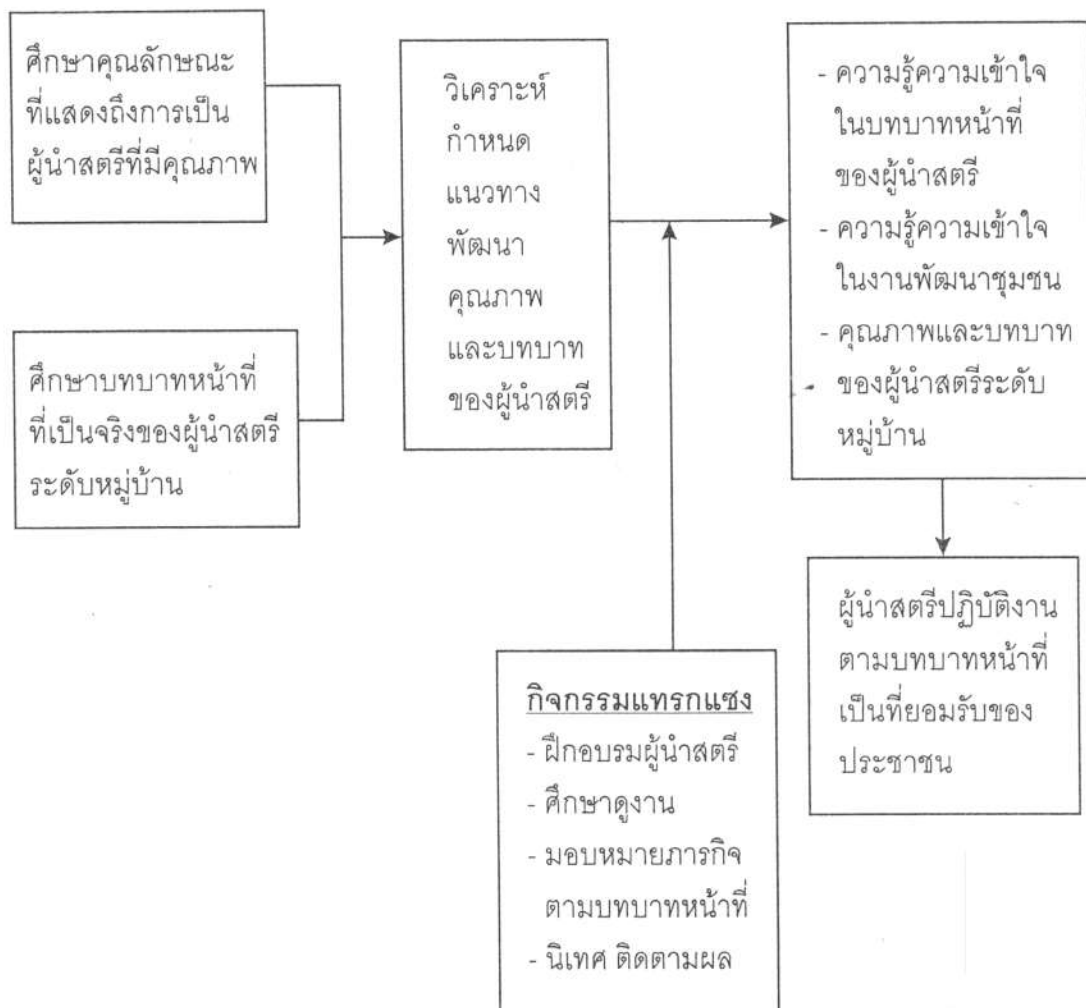
ชนบทข้อสรุปพบว่าโครงการพัฒนาองค์กรประชาชน (พอป.) ในหมู่บ้านที่ศึกษาได้รับความสนใจจากสตรีเป็นจำนวนมาก ทั้งสตรีก็มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนและของกลุ่มต่าง ๆ อย่างน่าพึงพอใจ ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของชาวบ้านและของชุมชนดีขึ้น สตรีและกลุ่มต่าง ๆ มีความสามัคคีกันดี ให้ความร่วมมือในการทำงานกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกและในชุมชนเป็นอย่างดี ซึ่งเป็นที่คาดว่า การดำเนินงานของโครงการพัฒนาองค์กรประชาชน (พอป.) ในชุมชนนี้คงจะประสบผลสำเร็จแน่นอน ส่วนองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กรได้เป็นอย่างดี ได้แก่ การยอมรับของผู้นำฝ่ายชาย และความสามารถของผู้นำสตรีที่แสดงให้เห็นประจักษ์แก่ชุมชนมาแล้ว ส่วนปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ก็มีอยู่บ้าง แต่เป็นเรื่องที่สามารถปรับปรุงแก้ไขได้

กองพัฒนาสตรี เด็กและเยาวชน กรมการพัฒนาชุมชน (2539) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพการบริหารงานขององค์กร : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างองค์กรหญิง-องค์กรชาย จากการศึกษาส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้นำสตรี พบว่าองค์ประกอบของผู้ นำสตรีที่จะทำให้การบริหารงานองค์กรสตรีประสบผลสำเร็จประกอบด้วยองค์ประกอบด้านบุคลิกภาพหรือบุคลิกส่วนตัวของผู้นำ เป็นผู้ที่ชอบแสดงตัว มีความสามารถในการพูด มีสง่าราศรี แต่งตัวดี มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง กล้าพูดกล้าแสดงออก มีความรู้พื้นฐานอย่างต่ำขั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีความคิดริเริ่มและความตั้งใจจริง มีมนุษยสัมพันธ์ดีได้รับการสนับสนุนจากผู้ใกล้ชิด(สามี) และมีความรู้ มีฐานะความเป็นอยู่ค่อนข้างดี มีเวลาให้กับส่วนรวม และไม่มีภาระในการเลี้ยงดูบุตรที่ยังเล็ก

จากผลงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า สตรีเป็นผู้มีความสำคัญเช่นเดียวกับบุรุษและได้รับการยอมรับในการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทมากขึ้น แต่ข้อจำกัดที่สำคัญของสตรีก็คือสตรีมีโอกาสด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่อยู่ในระดับน้อย หากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องมีการส่งเสริมให้สตรีมีความเป็นผู้นำ กล้าพูด กล้าแสดงออก และมีความมั่นใจในการปฏิบัติงาน ก็จะทำให้ผู้นำสตรีมีบทบาทและคุณภาพในการทำงานมากขึ้น

2.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

แผนภูมิที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย